

Türk Üniversite Öğrencileri Üzerinde Endişe Şiddeti Ölçeği'nin Güvenirlik ve Geçerliği

Uzm. Psik. Şebnem TUNAY¹, Psik. Gonca SOYGÜT²

Özet / Abstract

Amaç: Bu çalışmanın amacı işlevsel olmayan endişe düzeyini değerlendirmek amacıyla geliştirilen Endişe Şiddeti Ölçeği (EŞÖ)'nin Türkçe'de güvenilirlik ve geçerliğini incelemektir.

Yöntem: Araştırma Hacettepe Üniversitesi'nin değişik bölümlerinde okuyan 17-25 yaş arasındaki öğrencilerle yürütülmüştür. İlk aşamada, ölçeğin, test tekrar test güvenilirliğini, iç tutarlık katsayısını, faktör yapısını, ölçüt ve birleşen geçerliğini belirlemek amacıyla 210'u kız, 170'i erkek olmak üzere toplam 380 öğrenciden veriler toplanmıştır. İkinci aşamada ise ölçeğin ayırıcı geçerliğini belirlemek amacıyla, 805 kişiye Beck Depresyon Envanteri (BDE) ve Beck Anksiyete Envanteri (BAE) uygulanmıştır. BDE'de medyanın bir çeyrek yukarısında kalanlar depresyon belirtilerinin, BKE'de grubun %26'sının üzerinde bulunanlar ise kaygı belirtilerinin yüksek olduğu grup olarak kabul edilmiş ve bu şekilde depresyon ve kaygı grupları oluşturulmuştur. Bu aşamaya kaygı grubunda 50 (38 kız) depresyon grubunda 14 (10 kız) öğrenci olmak üzere toplam 64 kişi katılmıştır.

Bulgular: Yapılan analizler sonucunda EŞÖ'nün test tekrar test bağıntısı ve iç tutarlık katsayısı (Cronbach's alpha 0.88) istatistiksel olarak yüksek bulunmuştur. Ölçek tek faktörlü bir yapı göstermiş olmakla birlikte, ölçek puanları depresyon ve anksiyete grubunda anlamlı olarak farklılaşmıştır (depresyon grubunda $X=8.14$, $SS=4.03$; anksiyete grubunda $X=11.56$, $SS=5.11$). Ayrıca Durumluk Sürekli Anksiyete Envanteri (Durumluk Anksiyete Envanteri için $r=.42$; Sürekli Anksiyete Envanteri için $r=.72$) ve Penn State Endişe Ölçeği ($r=.75$) ile bağıntılarının istatistiksel olarak anlamlılığı ölçeğin yapı geçerliğini desteklemiştir.

Sonuç: Bu bulgular EŞÖ'nün üniversite örnekleminde kabul edilebilir düzeylerde güvenilir ve geçerli olduğunu düşündürmüştür.

Anahtar Sözcükler: Endişe Şiddeti Ölçeği, Güvenirlik, Geçerlik

SUMMARY: The Reliability and Validity of Turkish Brief Measure of Worry Severity based on Turkish University Students

Objective: The aim of this study was to examine reliability and validity of the Turkish Brief Measure of Worry Severity (BMWS) for assessing the level of dysfunctional worry.

Method: The study sample consisted of two different student groups from various faculties of Hacettepe University (age range: 17-25 years). First, data were collected from the group, composed of 210 female and 170 male students to evaluate the scale's test re-test correlation, Cronbach's alpha coefficient, and criterion and convergent validity. Next, the Beck Depression Inventory (BDI) and Beck Anxiety Inventory (BAI) were administered to the other group, composed of 805 students to assess distinctive validity of the Turkish BMWS. Students that scored over a quarter on median of BDI were regarded as having severe depression symptoms and the students that scored > 26% on BAI were regarded as having severe anxiety symptoms. In this manner anxiety (12 male, 38 female) and depression groups (4 male, 10 female) were formed.

Results: Following a series of analyses, test-retest correlation ($r = 0.76$) and internal consistency (Cronbach's alpha 0.88) of the Turkish BMWS was determined to be statistically high. While the Turkish BMWS showed unifactorial construct, the scores of the scale differentiated between the depression group and the anxiety group (depression group: $X = 8.14$, $SS = 4.03$; anxiety group: $X = 11.56$, $SS = 5.11$). Furthermore, the Turkish BMWS's correlations with the Penn State Worry Questionnaire ($r = 0.75$) and Trait State Anxiety Inventory (State Anxiety Inventory: $r = 0.42$; Trait Anxiety Inventory $r = 0.72$) were statistically significant and supported the scale's construct validity.

Conclusion: The results show that the Turkish BMWS is a reliable and valid scale for use with Turkish university students.

Key Words: The Turkish Brief Measure of Worry Severity, Reliability, Validity

Geliş Tarihi: 24.01.2007 – Kabul Tarihi: 06.07.2007

¹Uzm Psik., ²Psik, Doç., Hacettepe Ü Psikoloji Bl., Ankara.
Psik. Şebnem Tunay, e-posta: sebnemtunay@yahoo.com

GİRİŞ

Şiddetine bağlı olarak, normal bir bilişsel aktivite olarak düşünülen endişe olgusu, yaygın anksiyete bozukluğunun (YAB) doğasını anlamada önemli bir bileşen olarak önerilmektedir. Endişenin, YAB'de merkezi konuma gelme sürecinde, anksiyetenin bilişsel bir bileşeni olarak değerlendirildiği ve anksiyeteden ayrı olarak kavramsallaştırılmasının gereksiz bulunduğu görülmektedir (O'Neill 1985). İzleyen dönemde ise, endişe ile anksiyetenin kavramsal olarak birbirinden farklılıklar gösterdiğinin vurgulanmaya başlandığı dikkati çekmektedir (Davey ve ark. 1992).

Endişe ve anksiyetenin birbirinden ayrı olarak kavramsallaştırılmasıyla, YAB'nin etiyolojisine odaklanan çalışmaların endişe kavramına yönelik bilgi birikimine önemli derecede katkıda buldukları görülmektedir. Bu çalışmalar endişenin algılanan kontrol edilemezliğini, yaygınlığını, sıklığını, günlük yaşamı bozucu etkisini ve meta endişenin varlığını vb. patolojik veya daha ciddi endişenin belirtileri olarak tanımlamaktadırlar (Craske ve ark. 1989, Dugas ve ark. 2005, Dubuy ve ark. 2001, Francis ve Dugas 2004, Gladstone ve ark. 2005, Wells ve Carter 1999).

Artan bilgi birikimi, endişenin, anksiyete bozukluklarında olduğu kadar duygulanım bozukluklarında da rol oynadığının anlaşılmasına yol açmıştır (Borkovec ve ark. 1998, Nolen-Hoeksema ve Morrow 1993, Mould ve Mackintosh 2005, Starcevic 1995). Son dönemlerde depresyon ve anksiyete belirtilerinde endişe şiddetinin ne kadar farklılaştığı dikkatleri çekmiş (Chelminski ve Zimelman 2003, Gladstone ve ark. 2005, Starcevic 1995) ve depresyon ile anksiyete bozukluklarının neden sıklıkla birlikte görüldüklerinin anlaşılmasında endişe şiddetinin önemli bir rolünün olduğu vurgulanmaya başlanmıştır (Diefenbach ve ark. 2001, Gladstone ve ark. 2005).

İlgili yazında, endişenin şiddeti konusu başka açılardan da önem kazanmaya başlamaktadır. Araştırmalarda, yüksek düzey endişesi olup da YAB tanısını karşılamayanlara rastlanması, YAB'nin patolojik endişe ile aynı anlama gelmeyebileceği tartışmasını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda son dönem çalışmalar, normal endişe ile patolojik endişe arasında bulunan farklılıkların iki ayrı endişe deneyimi arasındaki niteliksel bir sınırı mı, yoksa aynı boyutun düşük ve yüksek düzeyindeki farklılaşmaları mı yansıttığını araştırmaktadırlar. Araştırma sonuçları, normal ve patolojik endişe ayırımının yanlış olabileceğini, bunun yerine düşükten yükseğe doğru yaşanan endişe şiddetinin dikkate alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Ruscio 2002, Ruscio ve ark. 2001).

Diğer yandan, yukarıda sözü edilen çalışmalarla birlikte patolojik endişeyi daha iyi tanımak ve tedavi etmek amacıyla farklı kendini değerlendirme ölçekleri geliştirilmiştir. Bazı ölçüm araçları tıpkı, Endişe İçeriği Ölçeği (Worry Domains Questionnaire, WDAQ; Tallis ve ark. 1992) ve Öğrenci Endişe Ölçeği (Student Worry Scale, SWS; Davey ve ark. 1992)'nde olduğu gibi bireylerin ne ile ilgili endişelendiklerine odaklanırken, diğer ölçüm araçları Penn State Endişe Ölçeği (Penn State Worry Questionnaire, PSWQ; Meyer ve ark. 1990) gibi genel olarak endişenin sıklığını ve yoğunluğunu değerlendirmektedir. Ancak ilgili yazında işlevsel olmayan ve patolojik endişenin ayırıcı ana özelliklerini tanımlayan maddeleri (örn. kontrol edilemezlik, problem çözmeyi engelleyicilik, duygu durum bozukluğu, meta endişe gibi.) içeren hiçbir kısa ölçek bulunmamaktadır (Gladstone ve ark. 2005). Buradan hareketle, Gladstone ve ark. (2005) yukarıda belirtilen eksikliğin giderilmesi amacıyla EŞÖ'yü geliştirmişlerdir. Dolayısıyla bu çalışmada EŞÖ'nün Türkçe'de güvenilirlik ve geçerliğinin incelenmesi amaçlandığından izleyen bölümde araca ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Endişe şiddeti ölçeği

Endişe Şiddeti Ölçeği, depresyon ve anksiyete bozukluklarında endişenin ayırıcı şiddetini ve aşırı endişeli bireylerin klinik özelliklerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Aracın madde havuzu patolojik endişenin özelliklerini kapsayan ilgili yazın gözden geçirilerek oluşturulmuş ve 26 soru hazırlanmıştır.

İlk aşamada, katılımcılar 26 sorudan 4'ünde endişelerinin bazı özelliklerini (kabul edilebilirlik, şiddet, kontrol edilemezlik vb.) farklı likert tipi ölçeklerle değerlendirmişlerdir. Geriye kalan patolojik endişenin özelliklerini kapsayan 22 soru katılımcılar tarafından aynı 4'lü likert tipi ölçekle cevaplanmıştır.

Diğer aşamada, 22 sorunun madde toplam puan bağıntıları belirlenmiş ve diğer sorularla bağıntısı düşük olan sorular çıkarılmıştır. Ayrıca, "endişenin kabul edilebilirliği" bağımlı değişken olarak alınıp, grupları ayırt etmeyen maddeler ayıklanmıştır. Bu işlemler sonucunda 16 madde elde edilmiş ve bu maddelerin toplam varyansın % 61'ini açıkladığı belirlenmiştir. Daha sonra faktör yükleri yüksek olan ve regresyon analizi sonucunda, hastanın statüsünü (hasta-öğrenci), endişenin kontrol edilemezliğini, endişenin şiddetini, algılanan kontrol edilemezliğini en iyi yordayan 8 madde seçilmiştir.

İzleyen aşamada, ölçeğin geçerliğini test etmek için depresyon grubu ve doğum öncesi grup kullanılmıştır. Depresyon grubu yaş ortalaması 39.6 (SS=12.7) olan,

TABLO 1. Tarama Örnekleminin BDE^a ve BAE^b’den Aldıkları Puanların Ortamaları ve Standart Sapmaları.

	Kadın (n=659)		Erkek (n=146)		Toplam	
	Ort.	SS	Ort.	SS	Ort.	SS
BAE	17,13	11,02	13,76	8,99	16,55	10,77
BDE	10,97	7,13	11,38	8,07	11,04	7,29

^a BDE; Beck Depresyon Envanteri

^b BAE; Beck Anksiyete Envanteri

110 (%60)’u kadından oluşan 184 kişiyi kapsarken; doğum öncesi grup ayrı bir boylamsal çalışmada, doğum sonrası depresyon riskini değerlendirmek için oluşturulan, yaş ortalaması 30.5 olan (SS=5.23) 748 kadını içermektedir. EŞÖ’nün son hali ile birlikte, depresyon grubundan olan katılımcılar, Neo Kişilik Envanteri (Costa ve McCrae 1985)’ni, Penn State Endişe Ölçeği (Meyer ve ark. 1990)’ni, 7 Faktörlü Karakter Envanteri (Cloninger ve ark. 1993)’ni ve Kişilik Ölçeği (Parker ve ark. 2000)’ni; doğum öncesi gruptan olan katılımcılar ise Sürekli Anksiyete Envanterini doldurmuşlardır.

Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .92 olduğu bulunmuştur. EŞÖ’nün PSEÖ ile olan bağıntısının .75; Sürekli Anksiyete Envanteri ile olan bağıntısının ise .68 olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin ortaya çıkan tek faktörü ise, depresyon grubunda toplam varyansın % 67’sini açıklarken, doğum öncesi grupta %56’sını açıklamıştır. Ayrıca, aşırı endişenin histriyonik, obsesif, anksiyeteli ve içe dönük kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Ölçeğin ayırt edici geçerlik sonuçları ise sadece anksiyete bozukluğu olanlarda, sadece depresyonu olanlara göre endişe şiddeti puanlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, Gladstone ve ark. (2005)’nin elde ettiği bu bulgular EŞÖ’nün psikometrik açıdan uygun bir değerlendirme aracı olduğu biçiminde yorumlanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmanın amacı EŞÖ’nün Türkçe’de güvenilirlik ve geçerliğini değerlendirmektir. İlgili yazın incelendiğinde YAB’nin, diğer anksiyete bozukluklarının ve depresyonun daha iyi anlaşılmasında endişe şiddetinin önemli bir bileşen olduğu görülmektedir. Ayrıca endişenin boyutsal özelliği olduğu ileri sürüldüğünden, araştırmalarda ve uygulamalarda normal/patolojik ayırımından çok endişe şiddetine odaklanılmasının daha doğru bir yaklaşım olduğu belirtilmektedir. Yukarıda bahsedilen görüşlerden hareketle EŞÖ’nün Türkçe’ye uyarlanmasının ve ülkemizde yapılacak çalışmalarda kullanılabilirliğinin gösterilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Ön çalışma

a. Çeviri çalışması

İlk olarak EŞÖ, Mütercim Tercümanlık ve İngiliz Dil Bilimi öğretim üyelerinden oluşan dört kişi tarafından Türkçe’ye çevrilmiş, daha sonra araştırmacılar tarafından çevirisinde farklılıklar bulunan maddeler üzerinde ortak ifadelerde anlaşılmıştır. İzleyen aşamada, Türkçeleştirilmiş bu form, klinik psikoloji alanında uzman 3 yargıcıya verilerek, ölçek maddeleri üzerinde psikolinguistik düzeltmeler yapılmıştır. Yargıcıların önerileri doğrultusunda ifadelerde düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçek, Hacettepe Üniversitesi’nin çeşitli bölümlerine devam eden bir grup öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulamada, öğrencilerden ölçekteki her bir maddeyi anlaşılabilirlik düzeyi açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Uygulama sonrasında katılımcılar tarafından anlaşılmasında güçlük olduğu belirtilen maddelerde ifade değişikliğine gidilerek, ölçekteki son düzeltmeler yapılmıştır.

b. Kapsam geçerliği

Ölçek maddeleri, klinik psikoloji alanında uzman 3 yargıcıya sunulmuş ve maddelerin patolojik endişenin hangi özelliğine atıf yaptığı sorulmuştur. Yargıcılardan elde edilen verilere bakıldığında 6 maddede tam uyuşmanın, 2 maddede de % 66 uyuşmanın olduğu gözlenmiştir. Tüm ölçek maddeleri için yargıcılar arası uyuşmanın derecesini belirlemek amacıyla 3 yargıcıdan elde edilen veriler için mutlak uzlaşım yöntemiyle Sınıf-içi Bağlantı Katsayısı (Intraclass Correlation Coefficient with Absolute Agreement Definition) hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, yargıcılar arası uyuşma derecesinin .82, $p < 0.05$ olduğu saptanmıştır.

Asıl çalışma

Örnekleme

Endişe Şiddeti Ölçeği’nin ilk aşaması olan test tekrar test, iç tutarlılık, ölçüt ve birleşen geçerlik çalışmasına H.Ü.’de okuyan 210’u (%55,3) kız; 170’i (%44,7) erkek

TABLO 2. Güvenirlik Analizi Sonuçları.

Maddeler	Madde ortalaması	Madde çıktığında ölçek ortalaması	Madde çıktığında ölçek varyansı	Madde-toplam puan bağıntı katsayısı	Madde çıktığında ortalama ölçek alfası
1	8,17	16,89	.63	.43	.86
2	8,76	17,65	.51	.32	.87
3	8,12	16,25	.67	.53	.85
4	8,11	16,43	.62	.45	.86
5	7,89	16,33	.70	.58	.85
6	8,83	16,7	.63	.44	.86
7	9,05	17,37	.57	.44	.86
8	8,31	15,7	.70	.53	.85

a BDE; Beck Depresyon Envanteri

b BAE; Beck Anksiyete Envanteri

olmak üzere toplam 380 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 20.17 (SS=3.52) dir. İzleyen aşamada, ölçeğin ayırıcı geçerliğini değerlendirmek amacıyla 659'u (%82) kız 146'sı (%18) erkek, yaş ortalaması 20.70 (SS=1,47) olan toplam 805 kişiye Beck Depresyon Envanteri (BDE) ve Beck Anksiyete Envanteri (BAE) uygulanmıştır. Tablo 1'de depresyon ve anksiyete gruplarını belirlemek amacıyla kullanılan örneklemin BDE ve BAE'nden elde ettikleri puanların ortalamaları ve standart sapmaları özetlenmiştir.

Örneklemin, BDE ve BKE elde ettikleri puanları belirlendikten sonra, BDE'de medyanın bir çeyrek yukarısında kalanlar depresyon belirtilerinin, BKE'de grubun %26'sının üzerinde bulunanlar ise kaygı belirtilerinin yüksek olduğu grup olarak kabul edilmiş ve bu şekilde depresyon ve kaygı grupları oluşturulmuştur. Sonuç olarak ölçeğin ayırıcı geçerliğinin değerlendirileceği örneklem 50 (38 kız)'si kaygı grubunda 14 (10 kız)'ü depresyon grubunda olmak üzere 64 kişiyi kapsayan 2 ayrı örneklem grubundan oluşmaktadır.

Veri toplama araçları

Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Bu çalışmada, BDE anksiyete ve depresyon gruplarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. BDE, Beck ve ark. tarafından (1978) geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Hisli (1988, 1989) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin, yeterli düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Beck Anksiyete Envanteri (BAE)

Bu çalışmada, BAE de anksiyete ve depresyon gruplarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. BAE, Beck ve

ark. (1988) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Ulusoy ve ark. (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin, yeterli düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Penn State Endişe Ölçeği (PSEÖ)

Bu çalışmada PSEÖ, EŞÖ'nün ölçüt geçerliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Bu ölçek, Meyer ve ark. (1990) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması E. Yılmaz (2006) tarafından doktora tezi kapsamında yürütülmektedir. Ölçeğin, kabul edilebilir düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Durumluk-Sürekli Anksiyete Envanteri (DSAE)

Bu çalışmada, DSAE EŞÖ'nün birleşen geçerliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Bu ölçek, Spielberger ve ark. (1970) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe'ye uyarlaması Öner ve Le Compte (1985) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yeterli düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

İşlem yolu

Veri toplama işlemi, öğrencilerin aldıkları dersler kapsamında gerçekleştirilmiş ve öğrencilere endişe ile ilgili bir ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapıldığı ön bilgisi verilmiştir. Demografik bilgi formu ile birlikte, ilk olarak bir gruba EŞÖ, PSEÖ ve DSAE, izleyen aşamada farklı bir gruba BDE, BAE ve EŞÖ uygulanmıştır. Her iki uygulama ortalama 20 dakika sürmüştür.

İstatistiksel analizler

İstatistiksel analizler bilgisayar ortamında SPSS for Windows 9.05 kullanılarak yapılmıştır. EŞÖ'nün puan-

TABLO 3. EŞÖ'nün Faktör Yapısı.

Maddeler	Faktör yükleri
1	.54
2	.38
3	.61
4	.54
5	.65
6	.52
7	.48
8	.64
Özdeğer	4.46

Açıklanan toplam varyans %56

^a EŞÖ; Endişe Şiddeti Ölçeği.

larının kararlılığını sınamak için üç hafta arayla test-tekrar test puanları arasındaki korelasyona bakılmış, ölçeğin iç tutarlılığı için ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. EŞÖ'nün yapı geçerliği ilk olarak faktör analizi ile incelenmiştir. İkinci aşamada ölçeğin birleşen geçerliğini değerlendirmek için DSAE ile arasındaki bağıntılar, üçüncü aşamada ölçüt geçerliğini değerlendirmek için ise PSEÖ ile bağıntısı incelenmiştir. Ayrıca dördüncü aşamada ölçeğin ayırtma geçerliğinin değerlendirilmesi için EŞÖ puanlarının depresyon ve anksiyete gruplarında t-testi karşılaştırmaları yapılmıştır.

BULGULAR

Güvenirlik bulguları

a. Test-tekrar test güvenilirliği

Endişe Şiddeti Ölçeği'nin test tekrar test güvenilirliğini belirlemek amacıyla uygulamanın yapıldığı gruptan 214 katılımcıya ortalama üç hafta arayla tekrar uygulama yapılmıştır. Test tekrar test uygulamasının yapıldığı grubun 129'u (% 60,3) kadın, 85'i (%39,7) erkektir. Grubun yaş ortalaması 18.17 (SS=5.15) dir. Yapılan analizler sonucunda iki uygulama arasındaki bağıntı $r = .76$ $p < .05$ düzeyinde bulunmuştur.

b. İç tutarlılık

Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa ve madde toplam puan bağıntı katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplanan madde toplam puan bağıntı

katsayılarına ilişkin sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur. Tablo 2'den de izlenebileceği gibi, ölçeğin, madde toplam puan bağıntı katsayıları .32 ile .58 arasında değişirken, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .88 $p < .05$ (N=380) düzeyinde olduğu görülmüştür.

Geçerlik bulguları

Yapı geçerliği

a. Faktör analizi

Endişe Şiddeti Ölçeği'nin yapı geçerliği ilk olarak faktör analizi ile incelenmiştir. EŞÖ maddelerinden elde edilen bağıntı matrisine Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) uygulanmış ve özdeğeri (eigenvalue) 1'den büyük olan bir faktör elde edilmiştir. Bu bir faktör ölçeğin, %56'sını açıklamaktadır. Faktör analizinde ilk çözümlenmeden sonra bir faktör elde edildiği için, diğer çözümlenme yollarına gidilmemiştir. Tablo 3'de EŞÖ'nün faktör yapısı gösterilmiştir.

b. Birleşen geçerlik

Endişe Şiddeti Ölçeği'nin yapı geçerliğini incelemek için ikinci aşamada DSAE ile arasındaki bağıntılar incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, EŞÖ'nün SAE ile arasındaki bağıntı, $r = .72$, $p < .05$ iken; DAE ile arasındaki bağıntı, $r = .46$ $p < .05$ düzeyinde bulunmuştur (Tablo 4).

c. Ölçüt geçerliği

Endişe Şiddeti Ölçeği'nin yapı geçerliğini incelemek amacıyla üçüncü aşamada PSEÖ ile arasındaki bağıntı incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, $r = .75$ ($p < .05$) olarak belirlenmiştir (Tablo 4).

d. Ayırt edici geçerlik

Ölçeğin, yapı geçerliğini incelemek amacıyla dördüncü aşamada, depresyon ve anksiyete grubunun EŞÖ'nden aldıkları puanların farklılaşp farklılaşmadıklarını değerlendirmek amacıyla eşleştirilmiş gruplar için t testi uygulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, anksiyete grubunun EŞÖ'den aldıkları puanlar ($X=11,56$, $SS=5,11$), depresyon grubunun EŞÖ'den aldıkları puanlardan ($X=8,14$, $SS=4,03$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir, $t(63)=-12,84$, $p < 0.05$ 'dir.

TARTIŞMA

Aktarılan bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmanın yürütüldüğü örneklem açısından,

TABLO 4. EŞÖ^a'nün, PSEÖ^b, SAE^c ve DAE^d ile Bağlılıları.

	EŞÖ	PSEÖ	DAE	SAE
EŞÖ	1.00	.75**	.46**	.72**
PSEÖ		1.00	.52**	.75**
DAE			1.00	.60**
SAE				1.00

^a EŞÖ; Endişe Şiddeti Ölçeği. ^b PSEÖ; Penn State Endişe Ölçeği. ^c SAE; Sürekli Anksiyete Envanteri. ^d DAE; Durumluk Anksiyete Envanteri.

** p < .01

EŞÖ'nün güvenilirlik ve geçerliğinin kabul edilebilir düzeylerde olduğu görülmektedir.

Endişe Şiddeti Ölçeği'nin güvenilirliği, iç tutarlılık ve test tekrar test yöntemi olmak üzere iki farklı yolla irdelenmiştir. Ölçeğin test tekrar test bağıntısının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olması, ölçekten alınan puanların zamanda tutarlılığı açısından güvenilirliğini destekleyen bir bulgu olarak görülmektedir. Diğer yandan, ölçeğin güvenilirliğine ilişkin başka bir destekleyici bulgu da iç tutarlılık katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olmasıdır. Elde edilen iç tutarlılık katsayısı, ölçeğin özgün formuyla uyumlu olduğunu ve maddelerin birbirlerine oldukça benzediklerini göstermektedir. Ancak, ölçeğin madde toplam puan bağıntı katsayılarının, özgün formundaki değerlerden daha düşük olduğu görülmektedir. EŞÖ'deki maddelerin, meta endişe, kontrol edilemezlik gibi patolojik endişe ile ilgili özellikleri içerdiği dikkate alındığında, iki çalışma arasındaki niceliksel farklılık, özgün çalışmanın klinik örneklem grubuyla yürütülmüş olmasından kaynaklanabilir.

Geçerlik incelemeleri açısından, ilk olarak kapsam geçerliği değerlendirildiğinde, maddelerin yargıcılar tarafından, ölçeğin özgün formuna uygun olarak, yüksek bir uzlaşma yüzdesiyle patolojik endişenin ilgili özelliklerine yerleştirildiği gözlenmektedir. Yargıcılar arasındaki sözü edilen yüksek düzeyde uyuma, ölçeğin kapsam geçerliğine bir destek olarak yorumlanmaktadır.

Diğer taraftan, hatırlanacağı gibi, EŞÖ'nün yapı geçerliğine ilişkin kanıtlar dört aşamada incelenmiştir. Birinci aşamada, ölçüt geçerliği kapsamında, EŞÖ ile PSEÖ arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre elde edilen bağıntı katsayıları her iki ölçüm aracı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgu, özgün forma ilişkin çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir (Gladstone ve ark. 2005).

İkinci aşamada, birleşen geçerlik çerçevesinde, ölçeğin DSAE ile olan bağıntısı incelenmiştir. Buna göre,

ölçeğin SAE ile olan bağıntı katsayısının, DAE ile olan bağıntı katsayısından daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulgu farklı endişe ölçeklerinin kullanıldığı çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Borkovec ve ark. 1983, Meyer ve ark. 1990, Tallis ve ark. 1992). Dolayısıyla endişenin durumsal duygusal tepkiden çok, durağan bir özellik olduğu söylenebilir (Gladstone ve Parker 2003).

Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin diğer bir inceleme açısından, üçüncü aşama olarak temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Buna göre, ölçeğin tek faktörlü bir yapı gösterdiği ve bu tek faktörün toplam varyansın %56'sını açıkladığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu tek faktör, ölçeğin özgün formundaki faktör yapısı ile tutarlılık göstermektedir (Gladstone ve ark. 2005). Bu bulgu, tek bir endişe faktörünün toplam varyansın çoğunu açıkladığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla 8 maddenin her birinin patolojik veya işlevsel olmayan endişenin özelliklerini değerlendirdiği söylenebilir.

Dördüncü aşamada, ölçeğin ayırt etme gücünün incelendiği t testi sonuçları, anksiyete grubunun EŞÖ puanlarının, depresyon grubunun puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulguya göre, anksiyete grubunda, endişenin, depresyon grubundan daha şiddetli olduğu söylenebilir. Bu beklenen yönde bir bulgudur, ancak bu bulgu Penn State Endişe Ölçeği (PSEÖ)'ni kullanarak anksiyete ve depresyon gruplarının endişe şiddetinde bir farklılaşma olmadığını ileri süren Starcevic (1995)'in çalışması ile tutarlı değildir. İki çalışmanın bulguları arasındaki farklılığın nedenlerinden biri farklı ölçeklerin kullanılmış olması olabilir, PSEÖ'nün EŞÖ kadar endişe şiddetine duyarlı olmadığı belirtilmektedir (Gladstone ve ark. 2005). Diğer taraftan, ayırıcı geçerliğe ilişkin elde edilen bulgular, ölçeğin özgün formu ile tutarlılık göstermektedir. Ayrıca Chelminski ve Zimmerman (2003) de anksiyeteli bireyler için endişenin depres-

yonlu bireylere göre daha fazla problem olduğunu ileri sürmektedirler.

Görüldüğü gibi, dört aşamada aktarılan incelemeler, EŞÖ'nün yapı geçerliğinin kabul edilebilir düzeylerde olduğuna işaret etmektedir.

Çalışma sınırlılıkları açısından değerlendirildiğinde, cinsiyet oranının eşit bir şekilde dağılmaması ve depresyon grubunu oluşturan öğrenci sayısının görece az olması bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

Sonuç olarak güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları bir arada değerlendirildiğinde, EŞÖ'nün güvenilirliğinin ve geçerliğinin kabul edilebilir düzeylerde desteklediği görülmektedir. Araştırma sonuçları, şiddetli endişenin depresyonda da rol oynamakla birlikte anksiyete bozuklukları

ile daha fazla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu açıdan, ülkemizde ölçeğin depresyon ve anksiyete bozukluklarının ayırt edilmesini içeren araştırma ve uygulamalarda kullanılabileceği söylenilebilir. Bununla birlikte bu ölçekten tedavi sürecinde de faydalanılabilir. Endişenin boyutsal özellik taşıdığı ileri sürüldüğünden, depresyon ve kaygı bozukluklarında terapötik değişim endişe şiddetinde yavaş bir azalmayla ortaya çıkabilir. Dolayısıyla endişeyi süreklilik halinde değerlendiren bu ölçüm aracı, tedavinin etkililiğini değerlendirmede kullanılabilir. Ayrıca ölçeğin kolay anlaşılır, basit ve kısa oluşunun da uygulanabilirliğini artıracak düşünülmektedir. Ancak, bu çalışmanın ilk çalışma olması açısından aktarılan bulguların ilerideki çalışmalarla incelenmeye devam edilmesi önemlidir.

KAYNAKLAR

- Beck AT, Epstein N, Brown G ve ark. (1988) An inventory for measuring clinical anxiety: psychometric properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56:893-897.
- Beck AT, Rush AJ, Shaw BF ve ark. (1978) *Cognitive Therapy of Depression*, New York: Guilford Pres, s. 229-256.
- Borkovec TD, Ray WJ, Stöber J ve ark. (1998) Worry: a cognitive phenomenon intimately linked to affective, physiological and interpersonal behavioural processes. *Cognitive Ther Res*, 22: 561-576.
- Borkovec TD, Robinson E, Pruzinsky T ve ark. (1983) Preliminary exploration of worry some characteristics and process. *Behav Res Ther*, 21: 9-16.
- Chelminski I, Zimmerman M (2003) Pathological worry in depressed and anxious patients. *J Anxiety Disord*, 17: 533-546.
- Cloninger CR, Svrakic DM, Przybeck TR ve ark. (1993) A psychobiological model of temperament and character. *Arch Gen Psychiatry*, 50: 975-989.
- Costa PT, McCrae RR (1985) *The neo personality manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Craske MG, Rapee RM, Jackel L ve ark. (1989) Qualitative dimensions of worry in DSM-III-R generalized anxiety disorder subjects and nonanxious controls. *Behav Res Ther*, 27: 397-402.
- Davey GCL, Hampton J, Farrell J ve ark. (1992) Some characteristics of worrying:evidence for worrying and anxiety as a separate constructs. *J Affect Disord*, 13: 133-147.
- Diefenbach JG, McCarthy EM, Wiliamson DA ve ark. (2001) Anxiety, depression and the content of worriers. *Depress Anxiety*, 14: 247-250.
- Dubuy JB, Beaudoin S, Rheume J ve ark. (2001) Worry: daily self report in clinical and non-clinical populations. *Behav Res Ther*, 39: 1249-1255.
- Dugas MJ, Hedayati M, Karavidas A ve ark. (2005) Intolerance of uncertainty and information processing evidence of biased recall and interpretations. *Cognitive Ther Res*, 29: 57-70.
- Francis K, Dugas JM (2004) Assessing positive beliefs about worry: validation of structured interview. *Behav Res Ther*, 37: 405-415.
- Hisli N (1988) Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 6: 118-126.
- Hisli N (1989) Beck Depresyon Envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliği, güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7: 3-13.
- Gladstone G, Parker GB (2003) What's the use of worrying? its function and its dysfunction. *Aust N Z J Psychiatry*, 37: 347-354.
- Gladstone GL, Parker GB, Mitchell PB ve ark. (2005) A brief measure of worry severity: personality and clinical correlates of severe worries. *J Anxiety Disord*, 3: 1411-1432.
- Mennin DS, Turk CL, Heimberg RG ve ark. (2002) Applying an emotion regulation framework to integrative approaches to generalized anxiety disorder. *Clin Psychol: Sci Pract*, 9:85-90.
- Meyer TJ, Miller ML, Metzger RL ve ark. (1990) Development and validation of the Penn State Worry Questionnaire. *Behav Res Ther*, 28: 487-495.
- Moulds M, Mackintosh B (2005) Comparisons between rumination and worry in a non-clinical population. *Behav Res Ther*, 32: 546-567.
- Nolen-Hoeksema S, Morrow J (1993) Effects of rumination and distraction on naturally occurring depressed mood. *Clin Psychol Rev*, 7: 561-570.
- O' Neill GW (1985) Is worry a valuable concept? *Behav Res Ther*, 23: 481-482.
- Öner N, Le Compte A (1985) *Durumluk Sürekli Anksiyete Envanteri* el kitabı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Parker G, Hadzi-Pavlovic D, Wilhem K ve ark. (2000) Modeling and measuring the personality disorders. *J Personal Disord*, 14: 189-198.
- Roemer L, Molina S, Borkovec TD ve ark. (1997) An investigation of worry content among generally anxious individuals. *J. Nerv. Ment Dis*, 185: 314-317.
- Ruscio AM, Borkovec TD, Ruscio J ve ark. (2001) A taxometric investigation of the latent structure of worry. *J Abnorm Psychol*, 110: 413-422.
- Ruscio AM (2002) Delimiting the boundaries of generalized anxiety disorder: differentiating high worriers with and without GAD. *J Anxiety Disord*, 16: 377-400.
- Spielberger CD, Gorsuch RL, Lushene RE ve ark. (1970) *Manual for State-Trait Anxiety Inventory*. California: Consulting Psychologist Pres.
- Starcevic V (1995) Pathological worry in major depression: a preliminary report. *Behav Res Ther*, 33: 55-56.
- Stevens HH, Borkovec TD (2004) Interpretive cues and ambiguity in generalize anxiety disorder. *Behav Res Ther*, 42: 881-892.
- Tallis F, Eysenck M, Mathews A ve ark. (1992) A questionnaire for the measurement of nonpathological worry. *Pers Indiv Differ*, 13: 161-168.
- Ulusoy (1993) Beck Anksiyete Envanteri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul.
- Wells A, Carter K (1999) Preliminary tests of a cognitive model of generalized anxiety disorder. *Behav Res Ther*, 37: 585-594.
- Yılmaz E (2006) Cross cultural investigation of metacognitive factors associated with anxiety and mood symptoms following stres. Unpublished Dissertation. Metu. Social Sciences Institute.